

Przyrodnicze obszary chronione Alaski

Ostoja Przyrody Kodiak – Szmaragdowa Wyspa

Sebastian R. BIELAK

Na południu Alaski, tam gdzie chłodne wody Pacyfiku rozbijają się o skaliste wybrzeże półwyspu Alaska, znajduje się niewielki archipelag, składający się zaledwie z kilkunastu wysp. Wśród nich wyróżnia się zwłaszcza jedna, która za sprawą swojej wielkości, pięknych krajobrazów oraz różnorodności ekosystemów nie ma sobie równych w całej Alasce. Wyspa Kodiak, bo o niej mowa, zajmuje 9300 km² powierzchni i jest największą wyspą Alaski. Z powodu bliskiego sąsiedztwa oceanu na całej wyspie panuje umiarkowanie chłodny, wilgotny klimat morski. Charakteryzuje się on znacznymi opadami atmosferycznymi (1200-1800 mm rocznie), chłodnym latem (w lipcu średnia temperatura powietrza wynosi ok. 16-17°C) oraz stosunkowo ciepłą zimą (przeważnie w okolicach 0°C). Takie, a nie inne warunki naturalne powodują, że przez większą część roku Kodiak pokryty jest bujną, soczystą zielenią, której intensywnie zielony kolor nadał mu przydomek „Szmaragdowej Wyspy”.

Ponad 80% powierzchni wyspy (7606 km²) zajmuje Ostoja Przyrody Kodiak, którą założono w 1941 r. w celu ochrony niedźwiedzi brunatnych oraz tutejszych ekosystemów wodnych, stanowiących naturalne tarliska łososi pacyficznych. Soczysta zieleń wyspy widoczna jest nie tylko na nizinach, ale również na terenach wyżynnych oraz łagodnych zboczach górskich. Dotyczy to zwłaszcza południowo-zachodniej części wyspy, np. półwyspu Aliulik, gdzie górskie stoki sąsiadują z rozległymi połaciami podmokłej tundry pokrywającej słodkowodne mokradła. W górach występują małe lodowce karowe oraz głębokie doliny polodowcowe porośnięte roślinnością tundry alpejskiej, składającą się głównie z mchów i porostów. Najwyższy szczyt na wyspie Kodiak to Koniag Peak, wznoszący się do wysokości 1341 m n.p.m.

Część północna wyspy to obszar zdominowany przez gęste zarośla, gdzie wśród płataniny krzaków maliny okazałej oraz dzikich róż niektóre rośliny, takie jak np. wierzbowka kiprzyca czy pasternak zwy-

Soczysta zieleń wyspy Kodiak widoczna jest niemal od samych szczytów górskich...

Fot. Steve Hillebrand, U. S. Fish and Wildlife Service

czajny, dorastają do 1,5–1,8 m wysokości. Najbujniejsze zarośla występują wzdłuż cieków wodnych i składają się przeważnie z różnych gatunków wierzb oraz olch. Na wyspach Afognak oraz Ban, położonych na północ od Kodiak, występuje wilgotny pacyficzny las iglasty, zbudowany głównie z takich gatunków drzew, jak choina zachodnia czy świerk sitkajski, którego największe okazy mają nawet 45 m wysokości. W podszycie lasu występuje m. in. kolcosił straszliwy – trująca krzewiasta roślina dorastająca do ponad 6 m wysokości, której długie na 2 cm kolce z łatwością przebijają ludzką skórę, a sok ma silne właściwości toksyczne – podobnie jak zadmowiony w Polsce barszcz Sosnowskiego. W granicach rezerwatu udokumentowano obecność prawie 500 gatunków roślin naczyniowych.

Kodiak – ptasie zimowisko

Cały archipelag ma bardzo urozmaiconą linię brzegową, w granicach ostoi przyrody – 1300 km długości. Występujące wzdłuż linii brzegowej głębokie fiordy oraz strome klify miejscami przechodzą w łagodne wybrzeże obfitujące w nadmorskie estuaria. Nieco dalej w głąb łądu, ale wciąż w strefie oceanicznych pływów, można natrafić na bagna zasilane słoną morską wodą. Nadmorskie mokradła, zarówno słodkowodne, jak i o wodach mieszanych, są ostoją setek tysięcy ptaków przylatujących na wyspę pod koniec jesieni. W przeciwieństwie do większości przyrodniczych obszarów chronionych Alaski, w granicach których największe koncentracje ptactwa odbywają się zawsze w okresie wiosennych lub jesiennych przelotów, na wyspie Kodiak w tym czasie widuje się niewiele ptaków. Jednakże, gdy nadchodzi zima, sytuacja zmienia się diametralnie, gdyż ze względu na stosunkowo ciepły klimat rokrocznie zimuje tu bardzo wiele gatunków, np. na wybrzeżu ponad 1,5 miliona ptaków pelagicznych, a nieco dalej w głąb łądu od 2,5 do 3 tysięcy bielików amerykańskich.

W całym archipelagu występuje 237 gatunków ptaków, z czego ponad 160 widywanych jest w granicach rezerwatu – wymienić tu można ptaki wodno-błotne (np. nur białodzioby, szlachar, czerniczka), ptaki drapieżne (np. bielik olbrzymi, sowa błotna, pustułka amerykańska) oraz ptaki pe-

lagiczne (np. albatros krótkosterny, mewa preriowa, burzyk szary). Rokrocznie na terenie rezerwatu gniazduje ponad 600 par bielików amerykańskich, co jest swoistym rekordem Ameryki Północnej. Choć Ostoja Przyrody Kodiak jest uważana za jedno z największych ptasich zimowisk Alaski, ogromną popularność oraz duże znaczenie jako przyrodniczy obszar chroniony nadały jej nie ptaki, lecz widowiskowe wędrówki łososi pacyficznych na tarło.

Wyspiarskie królestwo łososi

Wyspa Kodiak, podobnie jak pozostałe wyspy należące do ostoi przyrody, ma doskonale rozwiniętą sieć cieków wodnych, która oplata ją niczym pajęczyna. Spośród dosłownie setek rzek, potoków i strumieni występujących w całym archipelagu aż w 348 odbywa się rokrocznie tarło łososi pacyficznych, z czego 34% (117 cieków wodnych) znajduje się w granicach rezerwatu. Policzone, że w obrębie samej tylko ostoi Kodiak łączna długość rzek, potoków i strumieni wykorzystywanych przez łososie do tarła wynosi 685 km, dzięki czemu znajdują się tutaj jedne z najbardziej produktywnych tarlisk łososi w całym archipelagu.

Wielkość zlewni poszczególnych cieków jest bardzo różna: od kilkunastu km² przypadających na niewielkie, górskie potoki, aż po 611 km² w przypadku rzeki Karluk. Strumienie i potoki zasilają liczne jeziora, spośród których 11 to duże

zbiorniki wodne dające początek rzekom uchodzącym potem do Pacyfiku. Z powodu tak korzystnych warunków naturalnych do wód śródlądowych wyspy Kodiak wpływa pięć gatunków łososi pacyficznych, czyli wszystkie, jakie występują na Alasce, tzn. czawycza (łośoś królewski), gorbusza (łośoś różowy), kizucz (łośoś srebrny), nerka (łośoś czerwony) oraz keta.

Największa spośród nich jest czawycza, uważana, obok niedźwiedzi brunatnych, za żywy symbol alaskańskiej przyrody, jej waga bowiem bardzo często przekracza 15 kg, przy długości ciała 80–90 cm. Największy okaz czawyczy schwytanej na wędkę ważył 45 kg i miało to miejsce w 1986 r. na rzece Kenai. Po drugiej stronie skały znajduje się gorbusza, która dorasta średnio do 50–60 cm., osiągając przy tym od 1,6 do 1,8 kg wagi (największy złowiony okaz miał 76 cm długości i ważył 6,8 kg).

Zasięg występowania poszczególnych gatunków łososi pacyficznych jest bardzo zbliżony, najdalej na północ dopływają nerka, keta oraz gorbusza, które trą się nawet w rzekach uchodzących do Morza Beauforta, m. in. w rzece Mackenzie w północno-zachodniej Kanadzie. Nieco bliżej, tzn. do Morza Czukockiego sięga północna granica występowania czawyczy oraz kizuczka. Na zachodzie niemal wszystkie

... aż po nadmorskie niziny

Fot. Steve Hillebrand, U. S. Fish and Wildlife Service

Ostoja Przyrody Kodiak ma doskonale rozwiniętą sieć cieków wodnych, w których trą się lososie pacyficzne

Fot. Steve Hillebrand, U. S. Fish and Wildlife Service

gatunki lososi pacyficznych dopływają aż do rzek syberyjskich, takich jak Lena (keta, gorbusza) czy Anadyr (czawycza, nerka), natomiast w kierunku południowym występują aż po Kalifornię oraz Wyspy Japońskie. Wyjątkiem jest tutaj kizucz – jedyny gatunek lososia pacyficznego ma bardzo ograniczony zasięg występowania, obejmujący praktycznie tylko wody przybrzeżne Alaski, tzn. od jej południowo-wschodnich krańców aż po Morze Czukockie.

Mimo ogromnych ilości, w jakich lososie pacyficzne rokrocznie pojawiają się

na tarle, istnieje dla nich poważne zagrożenie, a mianowicie nadmierne odłowy. Niestety połowy lososi u wybrzeży Alaski co roku wzrastają i już w latach 90. XX w. zbliżyły się do wartości 200 milionów ryb rocznie! W rybackie sieci wpada co roku ok. 45 milionów gorbuszy (co stanowi ponad 90% gorbuszy złowionych w wodach przybrzeżnych całej Ameryki Północnej), co najmniej dwa razy tyle nerek (np. tylko w samej Zatoce Bristolskiej, w ciągu zaledwie kilku tygodni odławia się ich od 10 do 30 milionów sztuk), 11 milionów ket,

6 milionów kizuczy oraz ponad 4 miliony czawyczy.

Ocenia się, że nawet 80% wszystkich złowionych w zachodnich Stanach Zjednoczonych oraz Kanadzie lososi pochodzi właśnie z Alaski. Niewielki udział mają w tym wędkarze, którzy na Alasce łowią rocznie nawet milion lososi, w tym ok. 200 tys. kizuczy, 76 tys. czawycz (najbardziej ceniona przez wędkarzy ze względu wielkość oraz waleczny charakter) oraz 25 tys. ket. Istnieją obawy, czy tak znaczne połowy nie ograniczają możliwości rozrodczych poszczególnych populacji lososi pacyficznych, tym bardziej, że np. od kilku lat notuje się wyraźny spadek liczebności czawyczy oraz kety. Podczas gdy na Alasce losoś pacyficzny jest symbolem bogactwa naturalnego oraz obfitości, na południu Ameryki Północnej, tj. na wybrzeżu Kalifornii, Oregonu oraz Waszyngtonu losoś pacyficzny jest dzisiaj gatunkiem zagrożonym wyginięciem.

Więcej informacji na temat Alaski można znaleźć na stronie internetowej autora www.sebastianbielak.pl oraz w jego książce pt. „Parki narodowe i rezerwy Alaski”. ♦

Wybrzeże Szmaragdowej Wyspy obfituje w liczne zatoki wrzynające się daleko w głąb lądu

Fot. Bruce Batten, U. S. Fish and Wildlife Service

Dr inż. **Sebastian R. Bielak** – Instytut Inżynierii i Gospodarki Wodnej, Politechnika Krakowska.